

RAQAMLI IQTISODIYOTDA FINTECH VOSITALARIDAN FOYDALANGAN HOLDA MOLİYAVIY MENEJMENT VA MARKETINGNI BIRLASHTIRISH YO‘LLARI

Dilmuradov Shaxboz Sirojiddin o‘g‘li

*Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent
axborot texnologiyalari universiteti talabasi*

E-mail: dilmurodovshaxboz94@gmail.com

Annotatsiya: Raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi fintech vositalarining moliyaviy menejment va marketingni birlashtirishda muhim rol o‘ynashini taqozo etmoqda. Ushbu maqola sun‘iy intellekt (AI), blokcheyn, embedded finance va Banking-as-a-Service kabi texnologiyalarni tahlil qilib, ularning korxonalar, ayniqsa kichik va o‘rta korxonalar (KSHT) uchun samaradorlikni oshirishdagi afzalliklarini ko‘rib chiqadi. Global tendensiyalar va statistik ma’lumotlar asosida O‘zbekiston iqtisodiyoti uchun amaliy tavsiyalar berilgan bo‘lib, integratsiya jarayonidagi muammolar va barqaror o‘sish strategiyalari muhokama qilinadi.

Kalit so‘zlar: fintech, raqamli iqtisodiyot, moliyaviy menejment, marketing integratsiyasi, sun‘iy intellekt, blokcheyn, embedded finance, Banking-as-a-Service, KSHT, barqaror o‘sish.

Аннотация: Быстрое развитие цифровой экономики подчеркивает ключевую роль инструментов финтеха в интеграции финансового менеджмента и маркетинга. В статье анализируются технологии, такие как искусственный интеллект (ИИ), блокчейн, встроенные финансы и Banking-as-a-Service, с акцентом на их преимущества в повышении эффективности для предприятий, особенно МСП. На основе глобальных тенденций и статистических данных предлагаются практические рекомендации для экономики Узбекистана, с обсуждением вызовов интеграции и стратегий устойчивого роста.

Ключевые слова: финтех, цифровая экономика, финансовый менеджмент, интеграция маркетинга, искусственный интеллект, блокчейн, embedded finance, Banking-as-a-Service, МСП, устойчивый рост.

Abstract: The rapid evolution of the digital economy underscores the pivotal role of fintech tools in integrating financial management and marketing. This article analyzes technologies such as artificial intelligence (AI), blockchain, embedded finance, and Banking-as-a-Service, highlighting their advantages in enhancing efficiency for enterprises, particularly micro, small, and medium-sized enterprises (MSMEs). Based on global trends and statistical data, practical recommendations are provided for Uzbekistan’s economy, while discussing integration challenges and sustainable growth strategies.

Key words: fintech, digital economy, financial management, marketing integration, artificial intelligence, blockchain, embedded finance, Banking-as-a-Service, MSMEs, sustainable growth.

Kirish. Raqamli iqtisodiyotning global miqyosda rivojlanishi moliyaviy xizmatlar va marketing o'rtasidagi an'anaviy chegaralarni tubdan o'zgartirmoqda, bu esa fintech vositalarining paydo bo'lishiga va ularning moliyaviy menejmentga integratsiyalashuviga olib kelmoqda. Masalan, PwC kompaniyasining 2024-yilgi hisobotiga ko'ra, embedded finance bozori 2025-yilga kelib 7 trillion AQSh dollaridan oshib, korxonalar uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda, chunki bu texnologiyalar moliyaviy operatsiyalarni to'g'ridan-to'g'ri savdo va marketing platformalariga joylashtirish imkonini beradi. O'zbekistonda ham raqamli to'lovlar ulushi 2025-yil holatiga ko'ra 68 foizga yetgan bo'lib, bu fintechning moliyaviy menejmentni marketing bilan birlashtirishda qo'llanilishini talab qilmoqda, ammo integratsiya darajasi hali 22-25 foiz atrofida qolmoqda. Ushbu maqola fintech vositalarining raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy menejment va marketingni birlashtirish yo'llarini o'rganadi, shu jumladan AI va blokcheyn kabi texnologiyalarning rolini tahlil qiladi, chunki ular nafaqat operatsiyalarni avtomatlashtiradi, balki mijozlar bilan munosabatlarni shaxsiylashtirib, bozor kengayishini tezlashtiradi. Tadqiqot maqsadi – ushbu integratsiyaning afzalliklari, misollari va muammolarini ko'rib chiqish bo'lib, ayniqsa KSHT uchun dolzarb, chunki ular resurslar cheklanganligi sababli fintechdan samarali foydalanish orqali raqobatbardoshlikni oshirishi mumkin. McKinsey Global Institute ma'lumotlariga ko'ra, fintech bozori 2025-yilda 550 milliard dollardan oshib, rivojlanayotgan mamlakatlarda, jumladan O'zbekistonda, moliyaviy inklyuziyani 85 foizga yaxshilashi kutilmoqda.

Methodology (Adabiyotlar tahlili va metodlar). Ushbu tadqiqot sistematik adabiyot tahlili va sekundar ma'lumotlar sinteziga asoslangan bo'lib, fintechning moliyaviy menejment va marketingdagi integratsiyasini o'rganish uchun Scopus, Web of Science, Google Scholar va ResearchGate kabi bazalardan 12 dan ortiq manba (2019-2025 yillar) saralangan. Kalit so'zlar klasterizatsiyasi VOSviewer dasturi yordamida amalga oshirilgan, bu esa AI, blokcheyn va embedded finance kabi tendensiyalarni guruhlashga imkon berdi. Bundan tashqari, World Bank, Statista, McKinsey Global Institute, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki va Bank for International Settlements (BIS) kabi tashkilotlarning statistik ma'lumotlari va hisobotlari sintez qilingan. Global va mahalliy misollar, masalan, Nubank, Revolut, Payme va Uzum Bank kabi fintech platformalari tahlil qilingan bo'lib, kvalitatif va komparativ yondashuvlar orqali afzalliklar va muammolar guruhlangan. Metodning cheklovi empirik ma'lumotlarning yo'qligida bo'lsada, nazariy asos va global

tendensiyalarni yoritish uchun yetarli bo‘lib, O‘zbekiston kontekstida qo‘llanilishi mumkin.

Natijalar. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, fintech vositalari moliyaviy menejment va marketingni birlashtirishda bir-birini to‘ldiruvchi uchta asosiy yo‘nalishni shakllantirmoqda: shaxsiylashtirish, shaffoflik va platformalashtirish. Ushbu jarayonlarning samaradorligi global va mahalliy statistik ma‘lumotlarda aniq aks etgan.

Birinchi yo‘nalish – sun‘iy intellekt va mashina o‘rganishi orqali shaxsiylashtirish bo‘lib, u moliyaviy mahsulotni marketing vositasiga aylantiradi. AI asosidagi robo-advisorlar va kredit scoring modellari mijozlarni jalb qilish xarajatlarini sezilarli darajada kamaytiradi va sadoqatni oshiradi.

Jadval 1. Fintech vositalarining moliyaviy menejment va marketingdagi integratsiya darajasi (2025)

Fintech vositasi	Moliyaviy menejmentda qo‘llanilishi (%)	Marketingda qo‘llanilishi (%)	Umumiy integratsiya darajasi
AI & Machine Learning	78	82	Yuqori
Blokcheyn & Smart-kontraktlar	54	41	O‘rta-yuqori
Banking-as-a-Service (BaaS)	69	73	Yuqori
Mobil to‘lovlar & Super-app	85	88	Juda yuqori
Open Banking API	62	58	O‘rta

Manba: McKinsey Global Institute (2024); Statista Fintech Report 2025

Ikkinchi yo‘nalish – blokcheyn va embedded finance orqali shaffoflikni ta‘minlash bo‘lib, bu mijozlar ishonchini oshiradi va marketingda “ishonch kapitali”ni yaratadi. Smart-kontraktlar avtomatik cashback, bonus va sadoqat dasturlarini boshqaradi, bu esa qayta sotib olish darajasini keskin oshiradi.

Jadval 2. Fintech integratsiyasidan keyingi KSHT ko‘rsatkichlari o‘zgarishi (o‘rtacha, 12 oy ichida)

Ko‘rsatkich	Integratsiyadan oldin	Integratsiyadan keyin	O‘zgarish (%)
Mijoz jalb qilish xarajati (CAC)	100 %	68 %	–32 %

O‘rtacha tranzaksiya hajmi (AOV)	100 %	138 %	+38 %
Qayta sotib olish darajasi	42 %	71 %	+69 %
Operatsion xarajatlar	100 %	73 %	–27 %
Kredit portfeli sifati (NPL darajasi)	8,4 %	3,1 %	–63 %

Manba: Indoneziya, Vetnam va Braziliya KSHTlari bo‘yicha empirik tadqiqotlar sintezi (World Bank, 2024–2025)

O‘zbekiston sharoitida ushbu ikki yo‘nalishi qo‘llanilishi mumkin, lekin muayyan to‘siqlar mavjud bo‘lib, ularni bartaraf etish integratsiya muvaffaqiyatini belgilaydi.

Jadval 4. O‘zbekiston KSHTlari uchun imkoniyatlar va to‘siqlar (2025)

Imkoniyatlar	To‘siqlar
Mobil internet qamrovi 94 %	Fintech savodxonligi past
Uzum, Alif, Anorbank kabi mahalliy fintech	Ma’lumotlar maxfiyligi muammolari
Davlat raqamlashtirish dasturi	Kiberxavfsizlik xavfi

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, fintech integratsiyasi KSHT uchun moliyaviy inklyuziyani 85 % ga oshirishi, operatsion xarajatlarni 27 % ga kamaytirishi va mijoz sadoqatini 69 % ga oshirishi mumkin.

Muhokama. Natijalar fintechning moliyaviy menejment va marketingni birlashtirishda muhim rol o‘ynashini tasdiqlaydi, lekin bir qator muammolarni ham ochib beradi, masalan, AI ning “qora quti” effekti qarorlarning tushuntirilmasligiga olib kelishi mumkin, bu esa mijozlar ishonchini pasaytiradi. Blokcheyn skalabillik muammosiga duch kelsada, uning shaffofligi marketingda ishonch yaratadi, ayniqsa ma’lumotlar maxfiyligini ta’minlash orqali, masalan, GDPR talablariga mos ravishda. KSHT kontekstida fintech va raqamli marketing integratsiyasi biznes strategiyalarini yaxshilaydi, masalan, Indoneziyadagi treninglarda ishtirokchilarning 70 foizi ushbu vositalarni qo‘llab, operatsiyalarni optimallashtirgan bo‘lib, bu O‘zbekiston uchun ham qo‘llanilishi mumkin. Biroq, rivojlanayotgan mamlakatlarda internet va texnologik savodxonlik cheklovlari mavjud, shuningdek, kiberxavfsizlik xavfi ortib bormoqda, masalan, O‘zbekistonda 2024-yilda fintech platformalariga qarshi hujumlar 180 foizga oshgan. Kelajakda generativ AI va quantum hisoblash bu integratsiyani yanada rivojlantirishi mumkin, ammo regulatsiya, masalan, Yevropa Ittifoqidagi “buy-now-pay-later” qoidalari, muhim rol o‘ynaydi, chunki ular mijozlar himoyasini ta’minlaydi va barqaror o‘sishga yordam beradi.

Xulosa. Raqamli iqtisodiyotda fintech vositalari moliyaviy menejment va marketingni birlashtirish orqali korxonalar samaradorligini oshiradi, chunki AI,

blokcheyn va raqamli platformalar shaxsiylashtirish, shaffoflik va inklyuziyani ta'minlaydi, KSHT uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Integratsiya operatsion xarajatlarni 25-35 foizga kamaytiradi, mijoz sadoqatini 60-80 foizga oshiradi va yangi mijozlarni jalb qilish xarajatlarini 30-40 foizga qisqartiradi, lekin regulyatsiya va maxfiylik muammolari hal etilishi kerak. O'zbekiston uchun amaliy tavsiyalar quyidagicha: 2026-yilgacha barcha yirik fintech platformalarni Open Banking API ga majburiy ulash, KSHT uchun "Fintech + Marketing" bo'yicha 6 oylik bepul trening dasturlari tashkil etish, davlat kafolati ostida blokcheyn asosidagi P2P kredit platformasini ishga tushirish va mijoz ma'lumotlarini himoya qilish bo'yicha yangi qonun loyihasini 2026-yil boshida qabul qilish. Kelajak tadqiqotlar empirik ma'lumotlar va O'zbekiston kontekstini o'rganishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. PwC. (2024). The future of embedded finance: \$7 trillion opportunity. <https://www.pwc.com/gx/en/issues/technology/embedded-finance.html>
2. McKinsey Global Institute. (2024). Fintechs: A new paradigm of growth. <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/fintechs-a-new-paradigm-of-growth>
3. Statista. (2025). Fintech Report 2025 – Digital Payments & Embedded Finance. <https://www.statista.com/study/45609/fintech-report-digital-payments/>
4. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2025). Raqamli to'lovlar statistikasi. <https://cbu.uz/uz/statistics/>
5. BIS. (2023). Embedded finance: Implications for financial stability. <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap117.pdf>
6. Gomber, P. et al. (2023). Digital Finance and FinTech: current research and future directions. Journal of Business Economics. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11573-017-0852-x>
7. Alvarez, F. et al. (2022). Digital transformation and the emergence of the Fintech sector. Digital Business. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666954422000084>
8. World Bank. (2024). Fintech and the Future of Finance: Market and Policy Implications. <https://www.worldbank.org/en/publication/fintech-and-the-future-of-finance>
9. Kou, G., & Lu, Y. (2025). FinTech: a literature review. Financial Innovation. <https://jfin-swufe.springeropen.com/articles/10.1186/s40854-024-00668-6>
10. ResearchGate. (2025). Financial Technology and Digital Marketing to Improve Business Strategy of MSMEs in Indonesia. <https://www.researchgate.net/publication/386558835>
11. World Economic Forum. (2025). The Future of Global Fintech: From Rapid Expansion to Sustainable Innovation.

https://reports.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Global_Fintech_Second_Edition_2025.pdf

- 12.Setup. (2025). The Future of Financial Marketing: AI, Fintech Innovations + Digital Transformation. <https://setup.us/blog/the-future-of-financial-marketing-ai-fintech-innovations-digital-transformation>
- 13.Envisionit Agency. (2025). Top 7 trends affecting fintech marketing in 2025. <https://envisionitagency.com/blog/top-7-trends-affecting-fintech-marketing-in-2025/>
- 14.SG Analytics. (2025). Top 10 Financial Industry Trends in Banking and Fintech in 2025. <https://www.sganalytics.com/blog/financial-industry-trends-in-banking-and-fintech/>